

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή»

(για το έργο *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου* του Νεόφυτου Ροδινού)

Το έργο *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου* αποτελεί έργο του κύπριου συγγραφέα Νεόφυτου Ροδινού. Είναι μια ιστορική πραγματεία, από τα πρώτα δημοτικά δοκίμια του νεότερου ελληνισμού, που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής και εθνικοαπελευθερωτικής συνείδησης των ξενιτεμένων Ελλήνων.

Το συγκεκριμένο σύγγραμμα, που αποτελεί και το κύκνειο άσμα του Ροδινού, εκ πρώτης όψεως μοιάζει με κατάλογο, αλλά στην πραγματικότητα είναι ένας πατριωτικός λόγος, εμπνευσμένος από τον αγώνα της Κύπρου. Ο συγγραφέας προβάλλει μεγάλες πνευματικές μορφές από το ηρωικό, πνευματικό και χριστιανικό παρελθόν του νησιού, έχοντας διττό σκοπό. Αφενός, επιδιώκει να αποτίσει φόρο τιμής σε αξιόλογες προσωπικότητες του νησιού του, αφετέρου αποσκοπεί να αναπτρώσει το ηθικό των συμπατριωτών του, να τους εμφυσήσει την αγάπη και τον θαυμασμό για την πατρίδα και να τους ενθαρρύνει για να αγωνιστούν.

Η πρώτη έκδοση του έργου πραγματοποιήθηκε στα 1659 στη Ρώμη, ενώ επανεκδόθηκε στα 1924 στα *Κυπριακά Χρονικά* από τον Μυλωνά. Η επανέκδοσή του δεν είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική, καθώς διορθώνονται κυπριακοί δημοτικοί τύποι και υπάρχουν παραλείψεις.

Συγγραφέας του έργου, όπως προαναφέρθηκε, είναι ο Κύπριος Νεόφυτος Ροδινός, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως ο μεγαλύτερος πεζογράφος της Κύπρου και ο επιφανέστερος λόγιος του 17ου αιώνα. Αναφορικά με τον τόπο καταγωγής του, την Ποταμιού, έχουν διατυπωθεί δύο διαφορετικές απόψεις: κάποιοι υποστηρίζουν πως πρόκειται για την Ποταμιά της Λευκωσίας, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι είναι η Ποταμιού της Λεμεσού. Ο συγγραφέας, σχετικά με την ιδιαίτερη πατρίδα του, αναφέρει πως είναι το χωριό Ποταμιός, το οποίο βρίσκεται κοντά στη Βάσα που είναι χωριό της Πάφου κοντά στην Κιλάνη. Πρόκειται για ένα μικρό ορεινό χωριό στους νοτιοδυτικούς πρόποδες του Τροόδου, στα σύνορα των επαρχιών Πάφου και Λεμεσού, απέχοντας περίπου 30 χιλιόμετρα από την τελευταία.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου* του Νεόφυτου Ροδινού)

Ανάμεσα στους δασκάλους του μπορεί να διακρίνει κανείς τον Λεόντιο Ευστράτιο, που ήταν μεγάλος ουμανιστής, όπως επίσης και τον Μάξιμο Μαργούνιο. Επιπλέον, είχε ιδιαίτερες σχέσεις με τον Γαβριήλ Σεβήρο, τον Γεώργιο Κορρέσιο και τον Φραγκίσκο Κόκκο.

Από τις αυτοβιογραφικές πληροφορίες των έργων του μπορούν να αντληθούν κάποια στοιχεία για τη ζωή και τη δραστηριότητά του. Ο ίδιος στα έργα του υπογράφει ως «Νεόφυτος Ροδινός Κύπριος ο Σιναΐτης». Από τον τίτλο αυτό, όπως και από πληροφορίες που είναι εγκατεσπαρμένες στο έργο του και στις οποίες κάνει λόγο για παραμονή στην Αλεξάνδρεια και για καλή γνώση της περιοχής, προκύπτει ότι έλαβε τη μοναχική κουρά στο Σινά, από όπου και ονομάστηκε «Σιναΐτης».

Επιπλέον, προκύπτει ότι ήταν πολυταξιδεμένος, έχοντας ταξιδέψει σε διάφορες περιοχές της νότιας Ευρώπης. Ο ηγούμενος του Σιναϊτικού μετοχίου των Χανίων, Ιωάννης Μούρτζινος, λόγω της φιλομάθειάς του, τον έστειλε στη Βενετία ως βοηθό του Μαργούνιου, με αντάλλαγμα να τον διδάσκει. Στο διάστημα 1602-1607 επέστρεψε στην Κύπρο, όπου σύστησε φροντιστήριο σε μοναστήρι, αλλά συνάντησε αντιδράσεις στο έργο του, γεγονός που τον ανάγκασε να σταματήσει. Άλλοι σταθμοί στον βίο του είναι η Πάτμος και ο Αίγιος. Επίσης, είναι γνωστό ότι ταξίδεψε στη Σαλαμάνκα της Ισπανίας, στο πανεπιστήμιο της οποίας σπούδασε φιλοσοφία και δίδαξε ελληνικά. Στην πνευματική του διεύρυνση συντέλεσε και η παραμονή του στην περιοχή Σάντο Σπίριτο της επαρχίας Δελφινάτου, που βρίσκεται στη Γαλλία. Ακόμη, παρακολούθησε μαθήματα στο αρχαιότατο πανεπιστήμιο στην Κόμπρα της Πορτογαλίας. Πέρασε, επιπλέον, από τη Νίβιτσα της Αλβανίας, όπου ίδρυσε σχολείο στα 1648. Γενικά διέτρεξε όλη την περιοχή της Αλβανίας και της Ηπείρου (Γιάννενα, Πωγωνιανή, Χιμάρα), προσπαθώντας να συστήσει σχολεία και αναλαμβάνοντας παιδευτικό έργο. Ο Βαλέτας (1979, 18) τον χαρακτηρίζει ως μακρινό πρόδρομο του Κοσμά του Αιτωλού. Πληροφορίες λένε ότι στάλθηκε από τη Ρωμαϊκή αυλή στην Πολωνία και έπειτα στην Ελλάδα, με σκοπό να προσηλυτίσει τους ανθρώπους στον καθολικισμό, τον οποίο είχε ασπαστεί και ο ίδιος. Γενικά πίστευε ότι θα ήταν δυνατή η βοήθεια από τη Δύση, αν η Ελλάδα αναγνωρίσει την υπεροχή της Ρωμαϊκής Εκκλησίας (Σάθας 1869, 432). Λόγω της προσπάθειάς του να

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»
Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου του Νεόφυτου Ροδινού*)

μορφώσει και να αφυπνίσει τους πληθυσμούς, πιάστηκε από τους Τούρκους, κακοποιήθηκε και πουλήθηκε ως δούλος.

Η ακριβής χρονολογία της γέννησής του δεν είναι γνωστή. Από το γεγονός ότι ο δάσκαλός του, Λεόντιος Ευστράτιος, ήρθε στη Λευκωσία στα χρόνια 1591-1592 και πέθανε το 1599 μπορεί να εικάσει κανείς ότι ο Ροδινός αυτήν την περίοδο βρισκόταν σε ηλικία κατά την οποία ήταν σε θέση να παρακολουθεί ανώτερα μαθήματα. Κατά προσέγγιση ορίζεται ως χρόνος γέννησής του το 1579 (Βαλέτας 1979, 18). Ο χρόνος θανάτου προσδιορίστηκε από τον Brunello, ο οποίος θεωρεί ως *terminus ante quem* την ημερομηνία 29 Μαΐου 1659, καθώς από τα αρχεία της Propaganda fide της Ρώμης προέκυψε ότι ο Ροδινός παρουσιάζεται πεθαμένος λίγο πριν από την προαναφερθείσα ημερομηνία. Ο ίδιος μελετητής, βασισμένος σε μια σημείωση στο παράφυλλο του αυτογράφου του έργου του *Περί ηρώων...*, η οποία αναφέρει ότι γράφτηκε στην Κύπρο το 1660, καταλήγει ότι ο τόπος θανάτου του ήταν το ιδιαίτερο νησί του, αλλά η χρονολογία πρέπει να ήταν εσφαλμένη, εφόσον αποδέχεται ότι πέθανε το 1659.

Όπως και να 'χει, ο Ροδινός είναι από τους επιφανείς λόγιους της Ποταμιούς. Θεωρείται μάλιστα πρόδρομος του Σκούφου και του Μηνιάτη, του Ρήγα και του Κοσμά Αιτωλού. Από την ενεργό δράση που ανέλαβε για την ανόρθωση της παιδείας του Γένους προκύπτει η σημασία που απέδιδε στον ρόλο της παιδείας. Υπήρξε υπέρμαχος της απλής γλώσσας, μέσω της οποίας μπορούσε να καλλιεργηθεί ο αμαθής λαός. Ήταν αντίθετος στον μεγαλοϊδεατισμό που κυριαρχούσε εκείνα τα χρόνια, γιατί δεν επέτρεπε στον λαό να δει την άθλια κατάσταση στην οποία πραγματικά βρισκόταν και να απαλλαγθεί από αυτήν. Η θεραπεία, άλλωστε, κάποιου προβλήματος προϋποθέτει την αποδοχή του. Πίστευε ότι, αν κυριαρχήσει ένα πνεύμα ενότητας και ομόνοιας ανάμεσα στην Ανατολική και Δυτική Εκκλησία, θα επιτευχθεί η απελευθέρωση του Γένους με την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και θα εγκαθιδρυθεί η ειρήνη.

Χαρακτηριστικά στοιχεία του έργου του είναι το πατριωτικό και παιδευτικό περιεχόμενο. Επίσης, ο κοινωνικός του χαρακτήρας είναι αδιαμφισβήτητος, αφού υπερασπίζεται τους αδύνατους και καταδικάζει τους εκμεταλλευτές. Το ύφος του είναι άλλοτε ήπιο, άλλοτε σοβαρό ή μαχητικό και δηκτικό. Όσον αφορά στα εκφραστικά στοιχεία του έργου

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου του Νεόφυτου Ροδινού*)

του, ο αναγνώστης μπορεί να διακρίνει άφθονες παρομοιώσεις και μεταφορές, πρωτότυπες ρεαλιστικές και λυρικές εικόνες. Αναφορικά με τη χρήση της γλώσσας, σήμα κατατεθέν είναι ο γλωσσικός του λαϊκισμός, καθώς και η ποικιλία των διαλεκτικών κυπριακών στοιχείων. Η χρήση της δημοτικής είναι εμφανής σε όλα τα έργα του, αλλά ήταν και καλός χρήστης της αρχαίας, όπως αποκαλύπτεται από κάποιες επιστολές του. Η απλότητα της γλώσσας αποτελεί βασική προϋπόθεση, ώστε ο αμαθής λαός να είναι σε θέση να κατανοεί τις ιδέες που εκφράζονται με αυτή. Στα κυπριακά στοιχεία του έργου του συγκαταλέγονται διάφορα επιρρήματα και σύνδεσμοι (λ.χ. έτζι, αφόντις, αμή, τίποτις, τρογύρω, γιαμιά), η χρήση του τελικού -ν στα ουδέτερα (λ.χ. χέρι, καμίνιν, ψωμίν), η κατάληξη -άδες των πρωτόκλιτων ουσιαστικών (λ.χ. δουλευτάδες, ποιητάδες, υπηρετάδες), κάποια ρήματα (λ.χ. επεριπάτιεν, επήρασι, εφέρασι, εδιηγάτον), η έκπτωση του αρχικού φωνήεντος κάποιων λέξεων (λ.χ. στια, πιθυμιάν, ξίζουν, ποστατικά).

Το συνολικό έργο του, με το οποίο έθεσε τις βάσεις της δημοτικής εκκλησιαστικής γραμματείας, διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες: 1) εκκλησιαστικά έργα, 2) μεταφραστικά έργα, 3) καθαρά λογογραφικά, πρωτότυπα έργα, [δοκίμια](#) και εκκλησιαστικοί λόγοι. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται κατηχήσεις, προσευχητάρια, εξομολογητάρια, μαρτυρολογία. Στη δεύτερη κατηγορία υπάρχουν αξιόλογα έργα, όπως είναι το Εγχειρίδιο και Μονολόγιο του Αυγουστίνου και διάφορα συναξάρια. Στην τελευταία κατηγορία ανήκουν τα ακόλουθα έργα: *Περί Εξομολογήσεως* (1630), *Πνευματική Πανοπλία* (1630), *Άσκησις πνευματική* (1641), *Απόκρισις εις την επιστολήν Ιωάννου πρεσβυτέρου και ρεφενδαρίου της εκκλησίας της Παραμυθιάς* (1659), *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανδρών, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου* (1659).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Βαλέτας 1979

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου* του Νεόφυτου Ροδινού)

Γεώργιος Βαλέτας (επιμ.), *Νεόφυτος Ροδινός. Κυπριακή δημοτική πεζογραφία. Λόγοι, δοκίμια, συναζάρια. Το αηδόني της τουρκοκρατίας*, Πηγή, Αθήνα 1979.

Σάθας 1869

Κωνσταντίνος Ν. Σάθας, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς: ιστορικών δοκίμιον περί των προς αποτίναξιν του Οθωμανικού ζυγού επαναστάσεων του ελληνικού έθνους (1453-1821)*, Εκ της τυπογραφίας των τέκνων Ανδρέου Κορομηλά, Αθήνα 1869, σ. 432-438.